

Europa-
Kommissionen

En ny handlingsplan for den cirkulære økonomi

For et renere og mere
konkurrencedygtigt
Europa

#EUGreenDeal

Redaktionen afsluttet i marts 2020

Europa-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen følger af videreanvendelsen af denne publikation.

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2020

© Den Europæiske Union, 2020

Politikken for videreanvendelse af Europa-Kommissionens dokumenter gennemføres i henhold til Kommissionens afgørelse 2011/833/EU af 12. december 2011 om videreanvendelse af Kommissionens dokumenter (EUT L 330 af 14.12.2011, s. 39).

Medmindre andet er angivet, er videreanvendelse af dette dokument tilladt under en Creative Commons Kreditering 4.0 International (CC-BY 4.0)-licens (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Det betyder, at videreanvendelse er tilladt, med passende kildeangivelse og angivelse af eventuelle ændringer.

Ved enhver anvendelse eller gengivelse af elementer, der ikke ejes af Den Europæiske Union, kan det være nødvendigt at indhente tilladelse direkte fra de respektive rettighedshavere.

Print	ISBN 978-92-76-19118-6	doi:10.2779/006899	KH-04-20-290-DA-C
PDF	ISBN 978-92-76-19073-8	doi:10.2779/0802	KH-04-20-290-DA-N

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	4
2. EN POLITISK RAMME FOR BÆREDYGTIGE PRODUKTER	6
2.1. Udformning af bæredygtige produkter	6
2.2. Styrke forbrugere og offentlige indkøbere	8
2.3. Cirkularitet i produktionsprocesserne	9
3. CENTRALE PRODUKTERS VÆRDIKÆDER	10
3.1. Elektronik og IKT-udstyr	10
3.2. Batterier og køretøjer	11
3.3. Emballage	11
3.4. Plast	12
3.5. Tekstiler	13
3.6. Anlæg og byggeri	14
3.7. Fødevarer, vand og næringsstoffer	14
4. MINDRE AFFALD, MERE VÆRDI	16
4.1. En styrket affaldspolitik til støtte for affaldsforebyggelse og cirkularitet	16
4.2. Fremme cirkularitet i et giftfrit miljø	17
4.3. Skabe et velfungerende EU-marked for sekundære råmaterialer	17
4.4. Håndtere eksporten af affald fra EU	18
5. EN CIRKULÆR ØKONOMI, DER TJENER MENNESKER, REGIONER OG BYER	19
6. TVÆRGÅENDE TILTAG	20
6.1. Cirkularitet som en forudsætning for klimaneutralitet	20
6.2. Sikre den rigtige økonomiske løsning	20
6.3. Fremme omstillingen gennem forskning, innovation og digitalisering	21
7. LEDE INDSATSEN PÅ GLOBALT PLAN	22
8. OVERVÅGNING AF UDVIKLINGEN	23
9. KONKLUSION	24
BILAG	25

1. INDLEDNING

Vi har kun én Jord, men inden 2050 vil vi forbruge, som om vi havde tre ⁽¹⁾. Det globale forbrug af materialer som biomasse, fossile brændstoffer, metaller og mineraler forventes at blive fordoblet i løbet af de næste 40 år ⁽²⁾, og den årlige affaldsproduktion forventes at stige med 70 % frem mod 2050 ⁽³⁾.

Eftersom halvdelen af de samlede drivhusgasemissioner og mere end 90 % af tabet af biodiversitet og belastningen af vandressourcerne skyldes udvinding og behandling af ressourcer, blev der med **den europæiske grønne pagt** ⁽⁴⁾ igangsat en samordnet strategi for at sikre en klimaneutral, ressourceeffektiv og konkurrencedygtig økonomi. Det vil bidrage væsentligt til at opnå **klimaneutralitet inden 2050** og til at **afkoble den økonomiske vækst fra ressourceforbruget, at vi opskalerer den cirkulære økonomi fra kun at omfatte firstmovers til at omfatte større økonomiske spillere**, alt imens vi sikrer EU's konkurrenceevne på langt sigt og ikke lader nogen i stikken.

For at leve op til den ambition er **EU nødt til at fremskynde overgangen til en regenerativ vækstmodel, der giver planeten mere tilbage, end der forbruges**, at arbejde henimod at **holde ressourceforbruget under grænserne for, hvad planeten kan klare**, og at stræbe efter at **nedbringe konsekvensen af vores forbrug og fordoble den andel af cirkulære materialer, der anvendes, i det kommende årti**.

Samarbejdet om at skabe en ramme for bæredygtige produkter vil give virksomhederne nye muligheder i og uden for EU.

Denne **progressive og samtidig uigenkaldelige omstilling til et bæredygtigt økonomisk system** er en uundværlig del af **EU's nye industristrategi**. I en nyligt gennemført undersøgelse anslås det, at anvendelse af principperne for cirkulær økonomi har potentiale til at øge EU's BNP med yderligere 0,5 % frem mod 2030 og til at skabe 700 000 nye arbejdspladser ⁽⁵⁾. Der er også et forretningsmæssigt rationale for de enkelt virksomheder: Eftersom produktionsvirksomheder i EU i gennemsnit bruger ca. 40 % af deres udgifter på materialer, kan lukkede kredsløbsmodeller bidrage til at øge deres rentabilitet og samtidig beskytte dem mod prisudsving i råmaterialerne.

Den cirkulære økonomi kan ved at bygge videre på det indre marked og de digitale teknologiers potentiale **styrke EU's industrigrundlag og fremme etablering af virksomheder og iværksætteri blandt SMV'er**. Innovative forretningsmodeller baseret på et tættere forhold til kunderne, massekundetilpasning og dele- og samarbejdsøkonomien, og som drives frem af teknologier som tingenes internet, big data, blockchain og kunstig intelligens, vil ikke alene fremskynde cirkulariteten, men også dematerialiseringen af vores økonomi og gøre Europa mindre afhængig af råmaterialer.

⁽¹⁾ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

⁽²⁾ OECD (2018), »Global Material Resources Outlook to 2060«.

⁽³⁾ Verdensbanken (2018), »What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050«.

⁽⁴⁾ COM(2019) 640 final.

⁽⁵⁾ Cambridge Econometrics, Trinomics og ICF (2018), »Impacts of circular economy policies on the labour market«.

Den cirkulære økonomi vil sikre, at **borgerne får velfungerende og sikre produkter i høj kvalitet, som er økonomisk overkommelige og effektive**, holder længere og er udformet med henblik på genbrug, reparation og højkvalitetsgenanvendelse. En hel **række nye bæredygtige tjenester**, product-as-a-service-modeller og digitale løsninger vil føre til bedre livskvalitet, innovative jobs og bedre viden og færdigheder.

I **handlingsplanen om den cirkulære økonomi findes en fremtidsorienteret dagsorden, der skal bidrage til at opnå et renere og mere konkurrencedygtigt Europa, der skal skabes sammen med de økonomiske aktører, forbrugerne, borgerne og civilsamfundsorganisationer**. Den sigter mod at fremskynde den omstilling, der kræves i den europæiske grønne pagt, og samtidig bygge videre på de tiltag inden for cirkulær økonomi, der er blevet gennemført siden 2015 ⁽⁶⁾. Planen vil sikre, at den retlige ramme strømlines og gøres klar til en bæredygtig fremtid, samt at vi får mest muligt ud af omstillingen, men mindsker byrden herved for borgere og virksomheder.

Planen indeholder en række indbyrdes forbundne initiativer, som skal tjene til at etablere **en stærk og sammenhængende politisk ramme for bæredygtige**

produkter, der vil gøre bæredygtige produkter, tjenester og forretningsmodeller til normen og transformere vores forbrugsmønstre, så vi helt undgår at generere affald. Denne politiske ramme for bæredygtige produkter vil blive udrullet progressivt, mens centrale produkters værdikæder vil blive behandlet først. Der vil blive gennemført yderligere foranstaltninger med henblik på at **nedbringe affaldsmængden** og sikre, at EU har et **velfungerende indre marked for sekundære råmaterialer af høj kvalitet**. EU's evne til at tage ansvar for sit affald vil også blive styrket.

Europa kan ikke opnå denne transformative omstilling ved at handle alene. EU vil fortsat **vise vejen til en cirkulær økonomi på globalt plan** ⁽⁷⁾ og udnytte sin indflydelse, ekspertise og finansielle ressourcer til at gennemføre **målene for bæredygtig udvikling for 2030**. Denne plan sigter også mod at sikre, at den cirkulære økonomi tjener mennesker, regioner og byer, at den i udstrakt grad bidrager til klimaneutralitet og udnytter potentialet i forskning, innovation og digitalisering. Den omfatter yderligere udvikling af en solid overvågningsramme, der bidrager til at måle velfærden på andre parametre end BNP.

⁽⁶⁾ COM(2015) 614 final.

⁽⁷⁾ SWD(2020) 100.

2. EN POLITISK RAMME FOR BÆREDYGTIGE PRODUKTER

2.1. Udformning af bæredygtige produkter

Eftersom 80 % af et produkts miljøpåvirkning beslutes i udformningsfasen ⁽⁸⁾, **giver det lineære mønster »udvind-producer-forbrug-smid væk« ikke producenterne tilstrækkelige incitamenter til at forberede deres produkter til den cirkulære økonomi.** Mange produkter går for hurtigt i stykker, kan ikke let genbruges, repareres eller genanvendes, og mange af dem er engangsprodukter. Samtidig giver det indre marked en kritisk masse, der gør EU i stand til at fastsætte globale standarder for produkters bæredygtighed samt påvirke produktdesign og udformningen af værdikæden i hele verden.

EU-initiativer og -regler omhandler allerede i en vis udstrækning aspekter af produkters bæredygtighed enten på obligatorisk eller frivillig basis. Med direktivet for miljøvenligt design ⁽⁹⁾ reguleres navnlig aspekter som energieffektivitet og cirkulære foranstaltninger i forbindelse med energirelaterede produkter. Samtidig har instrumenter som EU-miljømærket ⁽¹⁰⁾ og EU's kriterier for grønne offentlige indkøb ⁽¹¹⁾ et bredere anvendelsesområde, men de har en mindre udtalt påvirkning, fordi de er frivillige. Der findes faktisk **ikke noget omfattende sæt af krav**, der skal sikre, at alle produkter, der bringes i omsætning på EU's marked, bliver stadig mere bæredygtige og i stand til at klare en test af produkternes cirkulære egenskaber.

For at **gøre produkter egnede til en klimaneutral, ressourceeffektiv og cirkulær økonomi**, nedbringe mængden af affald og sikre, at den adfærd, vi ser hos frontløberne inden for bæredygtighed, stille og roligt bliver normen, vil Kommissionen fremsætte forslag til **en politik for bæredygtige produkter.**

Kernen i dette forslag vil være at udvide direktivet om miljøvenligt design til at omfatte andet end kun energirelaterede produkter, således at **reglerne for miljøvenligt design finder anvendelse på den bredest muligt vifte af produkter og derved understøtter produkternes kredsløb.**

Kommissionen vil som en del af dette forslag, og hvor det er relevant gennem supplerende lovgivningsforslag, overveje at indføre **bæredygtighedsprincipper** og andre passende metoder til at opnå følgende:

- > forbedre produkters **holdbarhed, genbrugelighed, opgraderingsmuligheder og reparationsmuligheder**, nedbringe indholdet af **farlige kemikalier** i produkter og øge deres **energi- og ressourceeffektivitet**
- > forøge **mængden af genanvendt indhold i produkter**, men med samme ydeevne og sikkerhed
- > muliggøre **genfremstilling og højkvalitetsgenanvendelse**
- > nedbringe vores **CO₂- og miljøaftryk**
- > begrænse brugen af **engangsprodukter** og imødegå **for tidlig forældelse**

⁽⁸⁾ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4d42d597-4f92-4498-8e1d-857cc157e6db>.

⁽⁹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/125/EF af 21. oktober 2009 om rammerne for fastlæggelse af krav til miljøvenligt design af energirelaterede produkter (EUT L 285 af 31.10.2009, s. 10).

⁽¹⁰⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 66/2010 af 25. november 2009 om EU-miljømærket (EUT L 27 af 30.1.2010, s. 1).

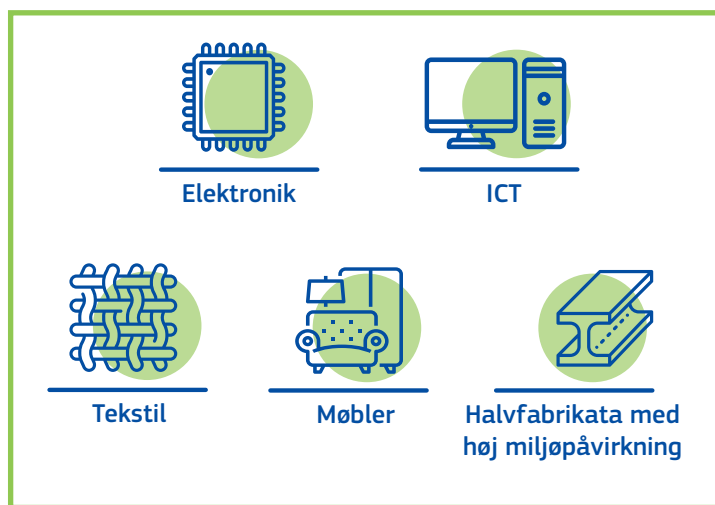
⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm.

- indføre et **forbud mod destruktion af varige forbrugsgoder, der ikke er blevet solgt**
- skabe incitament til at anvende **produkter som tjenesteydelser (»product-as-a-service«)** eller andre modeller, hvor **producenterne bevarer ejerskabet til produktet** eller ansvaret for dets ydeevne i løbet af dets livscyklus
- mobilisere det potentiale, der findes i at **digitalisere** produktinformation, herunder løsninger som f.eks. **digitale pas, mærkning og vandmærker**
- belønne produkter på grundlag af deres **forskellige bæredygtighedspræstationer**, bl.a. ved at forbinde disse med incitamenter.

Det vil blive prioriteret højest at tage hånd om de produktgrupper, der indgår i de værdikæder, der fremgår af denne handlingsplan, som f.eks. **elektronik, IKT-udstyr og tekstiler**, men også **møbler og halvfabrikata med høj miljøpåvirkning**, som f.eks. stål, cement og kemikalier. Der vil blive udpeget flere produktgrupper på grundlag af deres miljøpåvirkning og potentiale for at indgå i råstokfredsløbet.

Dette forslag og enhver andet supplerende lovgivningsmæssigt eller frivilligt tiltag skal udvikles med henblik på at **forbedre sammenhængen med eksisterende instrumenter, der gælder for produkter i forskellige faser af deres livscyklus**. Det er Kommissionens hensigt, at **principperne for bæredygtige produkter skal danne grundlag for den bredere politiske og lovgivningsmæssige udvikling i fremtiden**. Kommissionen vil også øge effektiviteten af de gældende regler for miljøvenligt design for energirelaterede produkter, bl.a. ved hurtigt at vedtage og gennemføre en ny arbejdsplan for miljøvenligt design og energimærkning for 2020-2024 for individuelle produktgrupper.

Revisionen af direktivet om miljøvenligt design samt det fremtidige arbejde med specifikke produktgrupper under reglerne for miljøvenligt design eller i forbindelse med andre instrumenter vil, hvor relevant, bygge på kriterier og bestemmelser fastsat i forordningen om EU-miljømærket, tilgangen til fastsættelse af et produkts miljøaftryk ⁽¹²⁾ og EU's kriterier for grønne offentlige indkøb. Kommissionen vil overveje muligheden for at indføre obligatoriske krav, der skal forøge bæredygtighed af både varer og tjenesteydelser. Muligheden for at indføre krav, der er forbundet med miljømæssige og sociale aspekter langs hele værdikæden, lige fra produktionsledet over produktets brug til dets afsluttede livscyklus, vil også blive vurderet nøje, bl.a. i lyset af WTO's regler. Det kan f.eks. bidrage med merværdi ved at øge produkters holdbarhed og genanvendelighed, hvis vi sikrer visse produkters og tjenesters tilgængelighed ⁽¹³⁾, hvilket også bidrager til social inklusion.

For at understøtte, at den nye ramme for bæredygtige produkter **anvendes effektivt og virkningsfuldt**, vil Kommissionen desuden:

- etablere et fælles **europæisk dataområde for intelligente cirkulære anvendelsesmuligheder** ⁽¹⁴⁾ med data om værdikæder og produktoplysninger
- i samarbejde med de nationale myndigheder øge indsatsen for at håndhæve de gældende krav til bæredygtighed for produkter på EU-markedet, især i form af samordnede inspektioner og markedsovervågningsforanstaltninger.

⁽¹²⁾ https://ec.europa.eu/environment/eussd/smgp/PEFCR_OEFSR_en.htm

⁽¹³⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/882 af 17. april 2019 om tilgængelighedskrav for produkter og tjenester (EUT L 151 af 7.6.2019, s. 70).

⁽¹⁴⁾ COM (2020) 67 final.

2.2. Styrke forbrugere og offentlige indkøbere

Det er en væsentlig byggesten i den politiske ramme for bæredygtige produkter at styrke forbrugerne og give dem adgang til omkostningsbesparelser. Med henblik på at øge forbrugernes deltagelse i den cirkulære økonomi vil Kommissionen foreslå at gennemføre en revision af EU's forbrugerregler for at sikre, at **forbrugerne modtager troværdige og relevante oplysninger om produkter på salgsstedet**, herunder om produkternes **levetid** og om **muligheden for at få foretaget reparationer, få reservedele og reparationsmanualer**. Kommissionen vil også overveje yderligere at **styrke beskyttelsen af forbrugerne mod grønvaskning og for tidlig forældelse**, fastsætte minimumskrav for **bæredygtighedsmærker/-logoer** og for **informationsværktøjer**.

Ydermere vil Kommissionen arbejde for at **etablere en ny »ret til reparation«** og overveje **nye horisontale materielle forbrugerrettigheder** for så vidt angår adgang til reservedele eller adgang til reparation og — for IKT-udstyr og elektronik — til opgraderinger. I forbindelse med den rolle, **garantier** kan spille for at sørge for mere cirkulære produkter, vil Kommissionen undersøge, hvilke mulige ændringer der bl.a. kan foretages i forbindelse med revisionen af direktiv 2019/771 ⁽¹⁵⁾.

Kommissionen vil også fremsætte forslag om, at virksomheder skal **underbygge deres miljøanprisninger** ved hjælp af metoden til vurdering af produkters og organisationers miljøaftryk. Kommissionen vil teste muligheden for at indarbejde disse metoder i EU-miljømærket og mere systematisk inkludere holdbarhed, genanvendelighed og genanvendt indhold i kriterierne for EU-miljømærket.

Offentlige myndigheders købekraft udgør 14 % af EU's BNP og kan tjene som en stærk drivkraft for efterspørgslen efter bæredygtige produkter. For at udnytte dette potentiale vil Kommissionen fremsætte forslag om at indføre **minimumkrav for grønne offentlige indkøb og om mål inden for sektorspecifik lovgivning** og indfase **obligatorisk rapportering for at overvåge udbredelsen af grønne offentlige indkøb** uden at skabe unødige administrative byrder for offentlige indkøbere. Derudover vil Kommissionen fortsat understøtte kapacitetsopbygning gennem vejledning, uddannelse og udbredelse af bedste praksis og ved at opfordre offentlige indkøbere til at deltage i et initiativ vedrørende **offentlige indkøberes bidrag til klima og miljø (»Public Buyers for Climate and Environment«)**, som skal fremme udveksling af oplysninger mellem indkøbere, der har forpligtet sig til at gennemføre grønnere offentlige indkøb.

Offentlige
myndigheders
købekraft udgør

14%
af EU's BNP

⁽¹⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/771 af 20. maj 2019 om visse aspekter af aftaler om salg af varer (EUT L 136 af 22.5.2019, s. 28).

2.3. Cirkularitet i produktionsprocesserne

Cirkularitet er en væsentlig del af en bredere omstilling af industrien mod klimaneutralitet og langsigtet konkurrenceevne. Den kan medføre væsentlige besparelser på materialer i alle led af værdikæder og produktionsprocesser, skabe ekstra værdi og åbne op for økonomiske muligheder. Ved at skabe synergi med de mål, der er fastsat i industristrategien ⁽¹⁶⁾, vil Kommissionen skabe mulighed for større cirkularitet i industrien ved at:

- > vurdere mulighederne for yderligere at fremme cirkularitet i industrielle processer i forbindelse med revisionen af **direktivet om industrielle emissioner** ⁽¹⁷⁾, herunder integrering af praksis for cirkulær økonomi i kommende referencedokumenter om de bedste tilgængelige teknikker
- > fremme industriel symbiose ved at udvikle et **industridrevet rapporterings- og certificeringssystem** og muliggøre implementering af industriel symbiose
- > støtte **den biobaserede sektors bæredygtighed og cirkularitet** ved gennemførelse af handlingsplanen for bioøkonomi ⁽¹⁸⁾
- > fremme brugen af **digitale teknologier til at følge, spore og kortlægge ressourcer**
- > fremme udbredelsen af grønne teknologier gennem et pålideligt kontrolsystem ved at **registrere den europæiske kontrolordning for miljøteknologi** som et EU-certificeringsmærke.

Den nye **SMV-strategi** ⁽¹⁹⁾ vil fremme cirkulært industrielt samarbejde mellem SMV'er på grundlag af uddannelse, rådgivning inden for rammerne af Enterprise Europe-netværket om klyngesamarbejde og på grundlag af vidensoverførsel via Det Europæiske Videncenter for Ressourceeffektivitet

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 102.

⁽¹⁷⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/75/EU af 24. november 2010 om industrielle emissioner (integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening) (EUT L 334 af 17.12.2010, s. 17).

⁽¹⁸⁾ COM(2018) 763 final.

⁽¹⁹⁾ COM(2020) 103.

3. CENTRALE PRODUKTERS VÆRDIKÆDER

Den udfordring med at skabe bæredygtighed, som hidrører fra centrale værdikæder, kræver en hurtig, omfattende og samordnet indsats, som vil udgøre en integreret del af den politiske ramme for bæredygtige produkter, der er skitseret i afsnit 2. Denne indsats skal bidrage til at afhjælpe klimakrisen og til at opbygge EU's industristrategi samt de kommende strategier for biodiversitet, jord-til-bord og skove. Som en del styringen af de sektorspecifikke tiltag vil Kommissionen arbejde tæt sammen med interessenter i centrale værdikæder med henblik på at udpege forhindringer for cirkulære produkters udbredelse på markederne og at finde metoder til at nedbryde disse forhindringer.

3.1. Elektronik og IKT-udstyr

Elektrisk og elektronisk udstyr er fortsat en af de hurtigst voksende affaldsstrømme i EU med en årlig vækstrate på 2 %. Det anslås, at mindre end 40 % af elektronikaffald genanvendes i EU ⁽²⁰⁾. Værdien af helt eller delvist funktionelle produkter går tabt, når de kasseres, fordi de ikke kan repareres, batteriet ikke kan udskiftes, softwaren ikke længere understøttes, eller materialer, der indgår i udstyr, ikke genindvindes. Ca. to tredjedele af europæerne ville gerne fortsætte med at bruge deres digitale udstyr i længere tid, hvis udstyrets ydeevne ikke blev påvirket i nævneværdig grad ⁽²¹⁾.

For at imødegå disse udfordringer vil Kommissionen fremlægge et »**initiativ vedrørende cirkulært elektronisk udstyr**«, som skal gøre eksisterende og nye instrumenter klar til at blive anvendt. I tråd med den nye politiske ramme for bæredygtige produkter vil dette initiativ fremme længere produktlevetider og bl.a. omfatte følgende tiltag:

- > lovgivningsmæssige foranstaltninger for elektronik og IKT-udstyr, herunder **mobiltelefoner, tablets og bærbare computere**, under direktivet om miljøvenligt design, så udstyr designes med henblik på energieffektivitet og holdbarhed samt til at kunne blive repareret, opgraderet, vedligeholdt, genbrugt og genanvendt. Den kommende arbejdsplan for miljøvenligt design vil indeholde yderligere oplysninger herom. **Printere og forbrugsartikler som f.eks. printerpatroner** vil også være omfattet, medmindre sektoren når frem til en ambitiøs frivillig aftale inden for de næste seks måneder
- > fokusere på elektronik og IKT-udstyr som en **prioriteret sektor for indførelse af »retten til reparation«**, herunder retten til at få opdateret forældet software
- > lovgivningsmæssige foranstaltninger for **opladere til mobiltelefoner og lignende udstyr**, herunder om **indførelse af en universaloplader**, forbedring af opladningskablers holdbarhed og incitament til at adskille køb af opladere fra køb af nyt udstyr
- > forbedring af indsamlingen og behandlingen af affald bestående af elektrisk og elektronisk udstyr ⁽²²⁾, bl.a. ved at undersøge mulighederne for **en tilbagetagelsesordning, der omfatter hele EU, under hvilken man kan returnere eller sælge sine gamle mobiltelefoner, tablets og opladere tilbage**

⁽²⁰⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_rt130&plugin=1.

⁽²¹⁾ Særnummer Eurobarometer nr. 503, januar 2020.

⁽²²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/19/EU af 4. juli 2012 om affald af elektrisk og elektronisk udstyr (EUT L 197 af 24.7.2012, s. 38).

- revision af EU's regler om **begrænsning af anvendelsen af farlige stoffer i elektrisk og elektronisk udstyr** ⁽²³⁾ og vejledning i forbedret overholdelse af relevante regler, herunder reglerne om registrering, vurdering, og godkendelse af samt begrænsninger for kemikalier ⁽²⁴⁾ samt reglerne om miljøvenligt design.

3.2. Batterier og køretøjer

Bæredygtige batterier og køretøjer danner grundlaget for fremtidens mobilitet. For at gøre hurtige fremskridt med at forbedre bæredygtigheden af den batteriværdikæde for elektromobilitet, som er ved at opstå, og øge alle batteriers cirkulære potentiale vil Kommissionen i år fremsætte forslag til nye regler for batterier. Forslaget vil bygge på en evaluering af batteridirektivet ⁽²⁵⁾ og arbejdet i batterialliancen under hensyntagen til følgende elementer:

- **regler om genanvendt indhold** og foranstaltninger til at forbedre **indsamlings- og genanvendelsesprocenterne for alle batterier**, sikre **genvinding af værdifulde materialer** og sørge for **vejledning til forbrugerne**
- nedbringe anvendelsen af **ikkegenopladelige batterier** med henblik på gradvist at udfase brugen af dem, hvor der findes alternativer
- **bæredygtigheds- og gennemsigtighedskrav til batterier** under hensyntagen til eksempelvis batteriproduktionens CO₂-aftryk, etisk fremskaffelse af råmaterialer og forsyningssikkerhed samt fremme af genbrug, nye anvendelsesmuligheder og genanvendelse.

Kommissionen vil også fremsætte forslag om at revidere reglerne for **udrangerede køretøjer** ⁽²⁶⁾ med henblik på at fremme mere cirkulære forretningsmodeller ved at binde designbeslutninger sammen med udrangeringen af køretøjer, overveje at indføre en pligt til at genanvende visse materialer i visse komponenter og forbedre genanvendelseseffektiviteten. Kommissionen vil endvidere overveje, hvilke foranstaltninger der er mest effektive til at sikre indsamling og miljømæssig forsvarlig behandling af olieaffald.

I den kommende omfattende europæiske strategi for bæredygtig og intelligent mobilitet vil det ud fra et bredere perspektiv blive undersøgt, hvilke muligheder der er for at skabe synergier med overgangen til den cirkulære økonomi, navnlig ved at anvende »product-as-a-service«-løsninger til at nedbringe forbruget af nye materialer, bruge alternative bæredygtige brændstoffer til transport, optimere anvendelsen af infrastruktur og køretøjer, øge belægningsgraden og belastningsfaktorer og nedbringe mængden af affald og forurening.

3.3. Emballage

Den mængde materialer, der anvendes til emballage, stiger konstant, og i 2017 nåede emballageaffaldet i Europa en ny rekord på 173 kg pr. indbygger, hvilket er det højeste niveau nogensinde. For at sikre, at al emballage på EU-markedet kan genbruges eller genanvendes på rentabel vis inden 2030, vil Kommissionen revidere direktiv 94/62/EF ⁽²⁷⁾ med henblik på at **styrke de obligatoriske væsentlige krav til emballager**, der tillades på EU's marked, og overveje andre foranstaltninger med fokus på at:

⁽²³⁾ Direktiv 2011/65/EU om begrænsning af anvendelsen af visse farlige stoffer i elektrisk og elektronisk udstyr (EUT L 174 af 1.7.2011, s. 88).

⁽²⁴⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1907/2006 af 18. december 2006 om registrering, vurdering og godkendelse af samt begrænsninger for kemikalier (REACH) og om oprettelse af et europæisk kemikalieagentur (EUT L 396 af 30.12.2006, s. 1).

⁽²⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/66/EF af 6. september 2006 om batterier og akkumulatorer og udtjente batterier og akkumulatorer og om ophævelse af direktiv 91/157/EØF (EUT L 266 af 26.9.2006, s. 1).

⁽²⁶⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/53/EF af 18. september 2000 om udrangerede køretøjer (EFT L 269 af 21.10.2000, s. 34).

⁽²⁷⁾ Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 94/62/EF af 20. december 1994 om emballage og emballageaffald (EFT L 365 af 31.12.1994, s. 10).

- > **nedbringe (over)emballage og emballageaffald**, bl.a. ved at fastsætte mål for og andre foranstaltninger til nedbringelse af affaldsmængden
- > fremme at **emballage designes med henblik på genbrug og genanvendelse**, bl.a. ved at overveje at indføre restriktioner på visse typer emballeringsmaterialer til visse formål, navnlig hvis alternative produkter eller systemer, der kan genbruges, er tilgængelige, eller forbrugsvarer kan håndteres sikkert uden emballering
- > overveje at **mindre kompleksiteten i emballeringsmaterialer**, herunder antallet af materialer og polymerer, der anvendes.

Som en del af det initiativ om at harmonisere systemer til særskilt indsamling, der er henvist til i afsnit 4.1., vil Kommissionen vurdere muligheden for at indføre en EU-dækkende mærkning, der muliggør korrekt sortering af emballageaffald ved kilden.

Kommissionen vil også indføre regler for sikker genanvendelse af plastmaterialer, der kommer i kontakt med fødevarer, for materialer, der ikke er polyethylenterephthalater.

Kommissionen vil også nøje overvåge og støtte gennemførelsen af kravene i drikkevandsdirektivet for at sikre, at der er drikkeligt postevand tilgængeligt på offentlige steder, hvilket vil nedbringe afhængigheden af vand på flaske og forebygge emballageaffald.

3.4. Plast

EU-strategien for plast i den cirkulære økonomi ⁽²⁸⁾ har iværksat en omfattende række initiativer som reaktion på en udfordring, der giver anledning til alvorlig bekymring i befolkningen. Eftersom forbruget af plast forventes at blive fordoblet i de kommende 20 år, vil Kommissionen træffe yderligere målrettede foranstaltninger for at afhjælpe de udfordringer for bæredygtigheden, som det allestedsnærværende materiale udgør, og den vil fortsat fremme en samordnet tilgang til bekæmpelse af plastforurening på globalt plan, hvilket fremgår af afsnit 7.

Kommissionen vil for at øge udbredelsen af genanvendt plast og bidrage til en mere bæredygtig anvendelse af plast fremsætte forslag om **krav til genanvendt indhold og foranstaltninger til nedbringelse af affaldsmængden for centrale produkter som f.eks. emballage, byggematerialer og køretøjer**, under hensyntagen til Alliancen for Cirkulær Plasts aktiviteter.

Ud over foranstaltninger til at reducere mængden af plastaffald vil Kommissionen afhjælpe **forekomsten af mikroplast i miljøet** ved at:

- > **begrænse bevidst tilsat mikroplast** og tackle anvendelsen af plastgranulat under hensyntagen til Det Europæiske Kemikalieagenturs udtalelse
- > udvikle **mærkning, standardisering, certificering og lovgivningsmæssige foranstaltninger** i forbindelse med utilsigtet afgivelse af mikroplast, herunder foranstaltninger til at øge **opsamlingen af mikroplast** i alle relevante faser af produkters livscyklus
- > yderligere udvikle og samordne metoder til at **måle utilsigtet afgivelse af mikroplast**, navnlig fra dæk og tekstiler, og skabe samordnede oplysninger for koncentrationerne af mikroplast i havvandet
- > lukke hullet i **den videnskabelige viden vedrørende risiciene ved og forekomsten af mikroplast** i miljø, drikkevand og fødevarer.

Kommissionen vil ydermere tage fat på begyndende bæredygtighedsudfordringer ved at udvikle **en rammepolitik for at:**

- > muliggøre **fremskaffelse, mærkning og brug af biobaseret plast** baseret på en vurdering af, hvor anvendelsen af biobaserede råmaterialer medfører reelle miljøfordele, hvilket går videre end blot en reduktion i anvendelsen af fossile ressourcer

⁽²⁸⁾ COM(2018) 28 final.

- **anvende biologisk nedbrydeligt og komposterbart plast** på grundlag af en vurdering af, ved hvilke anvendelsesmuligheder en sådan anvendelse kan være til gavn for miljøet, og af kriterierne for disse anvendelsesmuligheder. Rammepolitikken vil sigte mod at sikre, at et produkt mærket »biologisk nedbrydeligt« eller »komposterbart« ikke vildleder forbrugerne til at bortskaffe det på en måde, der forårsager henkastning af eller forurening med plasten på grund af, at de nødvendige miljømæssige betingelser ikke forefindes, eller på grund af utilstrækkelig nedbrydningstid.

Kommissionen vil sikre rettidig gennemførelse af det nye direktiv om **engangsplastprodukter** ⁽²⁹⁾ og fiskegrej, så problemet med plastforening i havene afhjælpes, mens vi samtidig sikrer det indre marked, navnlig for så vidt angår:

- samordnet fortolkning af, hvilke produkter der er omfattet af direktivet
- mærkning af produkter som tobak, drikkebægre og vådservietter og sikring af, at der indføres fasthægtede låg på flasker, så henkastning af affald modvirkes
- udvikling af regler for måling af genanvendt indhold i produkter for første gang.

3.5. Tekstiler

Tekstiler er den kategori af varer, der bruger fjerdeflest råmaterialer og vand, efter fødevarer, boliger og transport, og den der udleder femtefleste drivhusgasser ⁽³⁰⁾. Det anslås, at mindre end 1 % af alle tekstiler i verden genanvendes i nye tekstiler ⁽³¹⁾. EU's tekstilsektor, der primært består af SMV'er, er begyndt at komme sig efter en lang omstrukturingsperiode, men 60 % af værdien af det tøj, der aftages i EU, produceres andetsteds.

I lyset af hvor kompleks tekstilværdikæden er, vil Kommissionen for at overvinde disse udfordringer fremsætte forslag til en **omfattende europæisk strategi for tekstiler**, som skal baseres på input fra branchen og andre interessenter. Strategien vil sigte mod at styrke den industrielle konkurrenceevne og innovation i sektoren, sætte skub i EU's marked for bæredygtige og cirkulære tekstiler, herunder markedet for genbrug af tekstiler, at tage hånd om den hurtigt skiftende mode og at fremme nye forretningsmodeller. Dette skal opnås ved hjælp af et omfattende sæt foranstaltninger, som bl.a. omfatter:

- at anvende den **nye ramme for bæredygtige produkter**, som er beskrevet i afsnit 2, på tekstiler, herunder udvikle **foranstaltninger for miljøvenligt design**, der skal sikre, at tekstilprodukter er klar til at kunne indgå i produktkredsløbet, sikre udbredelsen af sekundære råmaterialer, modarbejde forekomsten af farlige kemikalier og **give virksomheder og privatforbrugere mere magt til at vælge bæredygtige tekstiler** samt **let adgang til genbrugs- og reparationstjenester**
- forbedre erhvervsmiljøet og den lovgivningsmæssige ramme for bæredygtige og cirkulære tekstiler i EU ved at skabe **incitament og støtte »product-as-a-service«-modeller, cirkulære materialer og produktionsprocesser** samt ved at skabe øget gennemsigtighed gennem **internationalt samarbejde**
- vejlede i, hvordan man opnår **høje niveauer af særskilt indsamling af tekstilaffald**, hvilket medlemsstaterne skal sikre inden 2025
- fremme **sortering, genbrug og genanvendelse af tekstiler**, bl.a. gennem **innovation, understøttelse af industrielle anvendelsesmuligheder og lovgivningsmæssige foranstaltninger** som f.eks. udvidet producentansvar.

⁽²⁹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/904 af 5. juni 2019 om reduktion af visse plastprodukters miljøpåvirkning (EUT L 155 af 12.6.2019, s. 1).

⁽³⁰⁾ Miljøagenturets rapport, november 2019.

⁽³¹⁾ Ellen McArthur Foundation (2017), »A new Textiles Economy«.

3.6. Anlæg og byggeri

Vores byggeri har en væsentlig indvirkning på mange økonomiske sektorer, på den lokale beskæftigelse og på livskvalitet. Det kræver store mængder ressourcer og tegner sig for ca. 50 % af alle de materialer, vi udvinder. Bygge- og anlægssektoren er ansvarlig for mere end 35 % af alt det affald, der genereres i EU ⁽³²⁾. Det anslås, at 5-12 % af de samlede nationale drivhusgasemissioner skyldes materialeudvinding, fremstilling af byggevarer samt opførelse og renovation af bygninger ⁽³³⁾. Bedre materialeeffektivitet ville kunne spare 80 % af disse emissioner ⁽³⁴⁾.

For at udnytte potentialet i at øge materialeeffektiviteten og reducere klimapåvirkningen vil Kommissionen lancere en ny omfattende **strategi for bæredygtigt byggeri**. Denne strategi skal sikre sammenhæng på tværs af relevante politikområder såsom klima, energi og ressourceeffektivitet, håndtering af bygge- og nedrivningsaffald, tilgængelighed, digitalisering og færdigheder. Den skal fremme cirkularitetsprincipperne i hele en bygnings livscyklus ved at:

- > tage stilling til byggevarers bæredygtighedspræstationer i forbindelse med revisionen af **forordningen om markedsføring af byggevarer** ⁽³⁵⁾ og til muligheden for at indføre **krav til genanvendt indhold** for visse byggevarer under hensyntagen til deres sikkerhed og funktionalitet
- > fremme foranstaltninger til forbedring af byggeaktivers holdbarhed og tilpasningsdygtighed i tråd med principperne for den cirkulære økonomi for bygningsdesign ⁽³⁶⁾ og udvikle **digitale logbøger** for bygninger
- > anvende niveau(er) ⁽³⁷⁾ til at **integrere levetidsvurderinger i offentlige indkøb** og **EU's ramme for bæredygtig finansiering** og udforske hensigtsmæssigheden af at fastsætte mål for reduktion af CO₂-emissioner og potentialet ved CO₂-lagring
- > overveje at revidere de **materialenyttiggørelsesmål, der fremgår af EU's regler for bygge- og nedrivningsaffald og dets materialespecifikke fraktioner**
- > fremme initiativer til at **reducere arealbefæstelse**, rehabilitere forladte eller forurenede erhvervsområder og øge sikker, bæredygtig og cirkulær anvendelse af **opgravet jord**.

Ydermere vil det **»renoveringsbølge«-initiativ**, der blev annonceret i den europæiske grønne pagt, som skal føre til væsentlige forbedringer af energieffektiviteten i EU, blive gennemført i overensstemmelse med principperne for den cirkulære økonomi, og det skal føre til forbedrede livscykluspræstationer og længere forventet levetid for byggeaktiver. Som en del af revisionen af nyttiggørelsesmålene for bygge- og nedrivningsaffald vil Kommissionen være særlig opmærksom på isoleringsmaterialer, som genererer en stadig større affaldsstrøm.

3.7. Fødevarer, vand og næringsstoffer

Den cirkulære økonomi kan nedbringe de negative virkninger af udvinding og udnyttelse af ressourcerne på miljøet i væsentlig grad og bidrage til at genoprette biodiversiteten og naturkapitalen i Europa. De biologiske ressourcer udgør et centralt bidrag til EU's økonomi, og de vil spille en endnu vigtigere rolle i fremtiden. Kommissionen vil sigte mod at sikre, at vedvarende biobaserede materialer er bæredygtige, bl.a. som følge af tiltag i den bioøkonomiske strategi- og handlingsplan.

⁽³²⁾ Eurostatdata for 2016.

⁽³³⁾ <https://www.boverket.se/sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/miljoindikatorer---aktuell-status/vaxthusgaser/>.

⁽³⁴⁾ Hertwich, E., Lifset, R., Pauliuk, S., Heeren, N., IRP, (2020), »Resource Efficiency and Climate Change: Material Efficiency Strategies for a Low-Carbon Future«.

⁽³⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 305/2011 af 9. marts 2011 om fastlæggelse af harmoniserede betingelser for markedsføring af byggevarer og om ophævelse af Rådets direktiv 89/106/EØF (EUT L 88 af 4.4.2011, s. 5).

⁽³⁶⁾ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/39984>

⁽³⁷⁾ <https://ec.europa.eu/environment/eussd/buildings.htm>

Selv om værdikæden for fødevarer står for en væsentlig andel af ressource- og miljøbelastningerne, anslås det, at 20 % af den samlede fødevareproduktion går tabt eller går til spilde i EU. Derfor vil Kommissionen i tråd med målene for bæredygtig udvikling og som en del af revisionen af direktiv 2008/98/EF ⁽³⁸⁾, jf. afsnit 4.1., fremsætte forslag om at indføre et mål for nedbringelse af madspild, som skal være et af de centrale tiltag i EU's kommende jord-til-bord-strategi, som i vid udstrækning vil se på værdikæden for fødevarer.

Kommissionen vil også undersøge muligheden for at gennemføre specifikke tiltag med henblik på at sikre en større grad af bæredygtighed i distributionen og forbruget af fødevarer. I forbindelse med initiativet om bæredygtige produkter vil Kommissionen iværksætte en analyse, der skal slå fast, hvilket anvendelsesområde et lovgivningsinitiativ om genbrug, som skal erstatte engangsemballage, engangsservice og engangsbestik inden for fødevaresektoren med produkter, der kan genbruges, skal have.

Den nye forordning om genbrug af vand vil fremme en cirkulær tilgang til genbrug af vand i landbruget. Kommissionen vil fremme genbrug af vand og vandeffektivitet, bl.a. i industriprocesser.

Derudover vil Kommissionen udvikle en integreret plan for forvaltning af næringsstoffer med henblik på at sikre en mere bæredygtig anvendelse af næringsstoffer og stimulere markederne for nyttiggjorte næringsstoffer. Kommissionen vil også overveje at revidere direktiverne om rensning af spildevand og kloakslam og se nærmere på naturlige metoder til at fjerne næringsstoffer ved hjælp af f.eks. alger.

⁽³⁸⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/98/EF af 19. november 2008 om affald og om ophævelse af visse direktiver (EUT L 312 af 22.11.2008, s. 3).

4. MINDRE AFFALD, MERE VÆRDI

4.1. En styrket affaldspolitik til støtte for affaldsforebyggelse og cirkularitet

På trods af indsatsen på EU-plan og nationalt plan er den mængde affald, vi producerer, ikke faldet. Den årlige affaldsproduktion fra alle økonomiske aktiviteter i EU udgør 2,5 mia. ton eller 5 ton pr. indbygger om året, og hver borger producerer i gennemsnit næsten et halvt ton kommunalt affald. Afkoblingen af affaldsproduktion fra økonomisk vækst vil kræve en betydelig indsats i hele værdikæden og i hvert eneste hjem.

Udrulningen af en politik for bæredygtige produkter og omsætningen heraf til specifik lovgivning (se afsnit 2 og 3) vil være afgørende for at gøre fremskridt på området for affaldsforebyggelse. Desuden er vi nødt til at bygge videre på, styrke og sikre en bedre gennemførelse af EU's affaldslovgivning.

EU's affaldslovgivning har med støtte fra EU-midler skabt væsentlige forbedringer af affaldshåndteringen siden 1970'erne. Den skal dog moderniseres løbende for at tilpasse den til den cirkulære økonomi og den digitale tidsalder. Som forklaret i afsnit 3 vil der blive foreslået en revision af EU's **lovgivning om batterier, emballage, udrangerede køretøjer og farlige stoffer i elektronisk udstyr** for at fremme affaldsforebyggelse, øge mængden af genanvendt indhold, fremme sikrere og renere affaldsstrømme og sikre genanvendelse af høj kvalitet.

Herudover vil Kommissionen foreslå **affaldsreduktionsmål** for specifikke affaldsstrømme som led i en længere række foranstaltninger til affaldsforebyggelse i forbindelse med en revision af direktiv 2008/98/EF. Kommissionen vil også forbedre gennemførelsen af de nyligt vedtagne krav til **ordninger for udvidet producentansvar**, skabe incitamenter og tilskynde til udveksling af oplysninger og god praksis inden for genanvendelse af affald. Alt dette skal tjene målet om i væsentlig grad at reducere den samlede affaldsproduktion og halvere **mængden af kommunalt restaffald (som ikke genanvendes) inden 2030**.

Genanvendelse af materialer af høj kvalitet afhænger af en effektiv sortering af affald. For at hjælpe borgere, virksomheder og offentlige myndigheder med blive bedre til at sortere affald vil Kommissionen **foreslå at harmonisere systemerne til særskilt indsamling af affald**. Dette forslag vil særligt fokusere på de mest effektive kombinationer af modeller for særskilt indsamling og tætheden og tilgængeligheden af de forskellige indsamlingssteder, herunder i det offentlige rum, under hensyntagen til regionale og lokale forhold — lige fra byområder til regioner i den yderste periferi. Andre aspekter, der fremmer inddragelsen af forbrugerne, vil også blive taget i betragtning, f.eks. fælles farver på affaldsbeholdere, harmoniserede symboler for vigtige affaldstyper, produktmærkning, oplysningskampagner og økonomiske instrumenter. Forslaget vil også sigte mod at fremme standardisering og anvendelse af kvalitetsstyringssystemer for at sikre kvaliteten af det indsamlede affald, der er bestemt til anvendelse i andre produkter, navnlig som materiale, der skal i kontakt med fødevarer.

Der er behov for en yderligere indsats for at støtte medlemsstaternes affaldshåndtering. Halvdelen af dem risikerer ikke at nå 2020-målet om at genanvende 50 % af det kommunale affald. For at fremme politikreformer vil Kommissionen holde **drøftelser på højt plan om den cirkulære økonomi og affald og intensivere samarbejdet med medlemsstaterne, regionerne og byerne** om at udnytte EU-midlerne bedst muligt. Kommissionen vil om nødvendigt også gøre brug af sine håndhævelsesbeføjelser.

4.2. Fremme cirkularitet i et giftfrit miljø

EU's kemikaliepolitik og -lovgivning, navnlig REACH-forordningen, tilskynder til en overgang til kemikalier, der som standard er sikre (»safe-by-design«), gennem en gradvis erstatning af farlige stoffer for bedre at beskytte borgerne og miljøet. Sekundære råmaterialers sikkerhed kan dog stadig bringes i fare, f.eks. når der fortsat findes forbudte stoffer i de genanvendte råmaterialer. For at øge tilliden til anvendelsen af sekundære råmaterialer vil Kommissionen:

- > støtte udviklingen af løsninger til høj kvalitetssortering og -fjernelse af forurenende stoffer fra affald, bl.a. forurenende stoffer som følge af utilsigtet kontaminering
- > udvikle **metoder til at minimere forekomsten af sundheds- og miljøskadelige stoffer i genanvendte materialer og varer fremstillet heraf**
- > samarbejde med industrien om gradvist at udvikle **harmoniserede systemer til overvågning og forvaltning af oplysninger om særligt problematiske stoffer**, andre relevante stoffer, navnlig med kroniske virkninger ⁽³⁹⁾, og stoffer, der giver tekniske problemer med hensyn til nyttiggørelsen i forsyningskæderne, samt **identificere disse stoffer i affald** i synergi med de foranstaltninger, der er fastsat inden for den politiske ramme for bæredygtige produkter, og med ECHA's database over varer, der indeholder særligt problematiske stoffer
- > foreslå en ændring af **bilagene til forordningen om persistente organiske miljøgifte** i overensstemmelse med videnskabelige og tekniske fremskridt og de internationale forpligtelser i henhold til Stockholmkonventionen
- > forbedre **klassificeringen og håndteringen af farligt affald** med henblik på at opretholde rene genanvendelsesstrømme, herunder gennem yderligere tilpasning til klassificeringen af kemiske stoffer og blandinger, hvor det er nødvendigt.

Den kommende **kemikaliestrategi for bæredygtighed** vil gå yderligere i dybden med grænsen mellem kemikalier, produkter og affaldslovgivningen og styrke synergier med den cirkulære økonomi.

4.3. Skabe et velfungerende EU-marked for sekundære råmaterialer

For sekundære råmaterialer foreligger der en række udfordringer i forhold til konkurrencen med primære råmaterialer, som ikke kun skyldes deres sikkerhed, men også deres ydeevne, tilgængelighed og omkostninger. En række af de foranstaltninger, der er omfattet af denne plan, navnlig indførelsen af krav til **genanvendt indhold** i produkter, vil bidrage til at forhindre et misforhold mellem udbud af og efterspørgsel efter sekundære råmaterialer og sikre en gnidningsløs udvidelse af genanvendelsessektoren i EU. For at skabe et velfungerende indre marked for sekundære råmaterialer vil Kommissionen desuden:

⁽³⁹⁾ Som angivet i forordning (EF) nr. 1907/2006 og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1272/2008 af 16. december 2008 om klassificering, mærkning og emballering af stoffer og blandinger og om ændring og ophævelse af direktiv 67/548/EØF og 1999/45/EF og om ændring af forordning (EF) nr. 1907/2006 (EUT L 353 af 31.12.2008, s. 1).

- vurdere muligheden for at videreudvikle **EU-dækkende kriterier for affaldsfasens ophør for visse affaldsstrømme** på grundlag af overvågning af medlemsstaternes anvendelse af de reviderede regler om affaldsfasens ophør og biprodukter samt støtte samarbejdsinitiativer på tværs af grænserne for at harmonisere nationale kriterier for affaldsfasens ophør og biprodukter
- styrke **standardiseringens** rolle på basis af en løbende vurdering af det eksisterende standardiseringsarbejde på nationalt, europæisk og internationalt plan
- gøre rettidig brug af begrænsningerne for anvendelse af **særligt problematiske stoffer i artikler** i tilfælde, hvor anvendelse af stoffet er underlagt krav om tilladelse, samtidig med at håndhævelsen ved grænserne fortsat forbedres
- vurdere, hvorvidt det er muligt at oprette et **markedsobservatorium for vigtige sekundære materialer**.

4.4. Håndtere eksporten af affald fra EU

Det globale marked for affald er under betydelig forandring. I det seneste årti er millioner af ton europæisk affald blevet eksporteret til lande uden for EU, ofte uden at der er taget tilstrækkeligt højde for korrekt affaldsbehandling. I mange tilfælde medfører eksport af affald både negative miljø- og sundhedsmæssige konsekvenser i bestemmelseslandene og tab af ressourcer og økonomiske muligheder for genanvendelsesindustrien i EU. Nylige importrestriktioner, som visse tredjelande har indført, har vist, at EU er alt for afhængig af udenlandsk affaldsbehandling, men de har også fået genanvendelsesindustrien til at øge sin kapacitet og værdien af affald i EU.

I lyset af denne udvikling og i betragtning af, at ulovlig overførsel af affald fortsat giver anledning til bekymring, vil Kommissionen træffe foranstaltninger til **sikring af, at EU ikke eksporterer sine affaldsproblemer til tredjelande**. Tiltag vedrørende sekundære materials produktdesign, kvalitet og sikkerhed og forbedring af deres markeder vil bidrage til at gøre »**genanvendt i EU**« til et benchmark for sekundære materialer af høj kvalitet.

En grundig gennemgang af **EU's regler om overførsel af affald** ⁽⁴⁰⁾ vil gøre det lettere at forberede genbrug og genanvendelse af affald i EU. Gennemgangen vil også sigte mod at begrænse eksport af affald, der har skadelige miljø- og sundhedsmæssige virkninger i tredjelande, eller som kan behandles inden for EU's grænser, ved at fokusere på bestemmelseslande, problematiske affaldsstrømme, typer affaldsoperationer, der giver anledning til bekymring, og håndhævelsesforanstaltninger til bekæmpelse af ulovlige overførsler. Kommissionen vil også støtte foranstaltninger på multilateralt, regionalt og bilateralt plan for at bekæmpe miljøkriminalitet, navnlig i form af ulovlig eksport og ulovlig handel, styrke kontrollen med overførsler af affald og forbedre bæredygtig affaldshåndtering i disse lande.

⁽⁴⁰⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1013/2006 af 14. juni 2006 om overførsel af affald (EUT L 190 af 12.7.2006, s. 1).

5. EN CIRKULÆR ØKONOMI, DER TJENER MENNESKER, REGIONER OG BYER

4 millioner jobs

med tilknytning
til cirkulær
økonomi i EU

I perioden 2012-2018 voksede antallet af job med tilknytning til den cirkulære økonomi i EU med 5 % og nåede op på omkring 4 millioner ⁽⁴¹⁾. Cirkularitet kan forventes at have positive nettovirkninger for jobskabelsen, forudsat at arbejdstagerne tilegner sig de færdigheder, som er nødvendige for den grønne omstilling. Potentialet i den sociale økonomi, der indtager en pionerrolle ved skabelsen af job med tilknytning til den cirkulære økonomi, vil blive styrket yderligere af de gensidige fordele, som følger af støtten til den grønne omstilling og en styrket social inklusion, navnlig i henhold til handlingsplanen for gennemførelse af den **europæiske søjle for sociale rettigheder** ⁽⁴²⁾.

Kommissionen vil sikre, at dens instrumenter til støtte for færdigheder og jobskabelse også bidrager til at fremskynde omstillingen til en cirkulær økonomi, bl.a. i forbindelse med ajourføringen af **dagsordenen for færdigheder**, som omfatter lanceringen af en **pagt for færdigheder** med vidtrækkende multiinteressentpartnerskaber, og handlingsplanen for den sociale økonomi. Der vil blive fremmet yderligere investeringer i uddannelsessystemer, livslang læring og social innovation inden for rammerne af **Den Europæiske Socialfond Plus**.

Kommissionen vil også udnytte potentialet i EU's finansieringsinstrumenter og fonde til at støtte de nødvendige investeringer på regionalt plan og sikre, at alle regioner drager nytte af omstillingen. Ud over oplysning, samarbejde og kapacitetsopbygning vil fondene under **samhørighedspolitikken** hjælpe regionerne med at gennemføre strategier for den cirkulære økonomi og styrke deres industrier og værdikæder. For **regioner i den yderste periferi og øregioner**, som er afhængige af import af ressourcer, producerer store mængde affald som følge af turisme og eksporterer affald, vil der blive fundet skræddersyede løsninger, der passer til en cirkulær økonomi. **Mekanismen for retfærdig omstilling** ⁽⁴³⁾, der foreslås som en del af investeringsplanen for et bæredygtigt Europa, og InvestEU vil kunne yde støtte til projekter med fokus på den cirkulære økonomi.

Det foreslåede **europæiske initiativ for byområder, initiativet om intelligente byer og initiativet om cirkulære byer og regioner** vil yde vigtig støtte til byerne. Den cirkulære økonomi vil være et af de prioriterede områder i **aftalen om grønne byer** («Green City Accord»).

Den **europæisk interessentplatform for cirkulær økonomi** vil fortsat være stedet, hvor berørte parter kan udveksle oplysninger.

⁽⁴¹⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=cei_cie010&language=en.

⁽⁴²⁾ COM(2020) 14 final.

⁽⁴³⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/da/fs_20_39.

6. TVÆRGÅENDE TILTAG

6.1. Cirkularitet som en forudsætning for klimaneutralitet

Synergierne mellem den cirkulære økonomi og reduktionen af drivhusgasemissioner bør intensiveres for at opnå klimaneutralitet. Kommissionen vil:

- > analysere, hvordan **virkningerne af cirkularitet for afbødning af og tilpasning til klimaændringer** kan måles på en systematisk måde
- > forbedre **modelleringsværktøjerne for at få den cirkulære økonomi til at reducere drivhusgasemissionerne mest muligt** på EU-plan og nationalt plan
- > fremme styrkelsen af **den cirkulære økonomis rolle i fremtidige gennemgange af de nationale energi- og klimaplaner** og, hvor det er relevant, inden for andre klimapolitikker.

Ud over at reducere drivhusgasemissionerne vil det for at opnå klimaneutralitet også være nødvendigt, at CO₂ fjernes fra atmosfæren, anvendes i vores økonomi uden udslip og lagres i længere tid. CO₂-fjernelse kan være naturbaseret, bl.a. ved genopretning af økosystemer, skovbeskyttelse, skovrejsning, bæredygtig skovforvaltning og binding af CO₂, eller baseret på øget cirkularitet som f.eks. gennem langtidslagring i trækonstruktioner, genanvendelse og lagring af CO₂ i produkter såsom mineralisering i byggematerialer.

For at **tilskynde til udbredelsen af CO₂-fjernelse og øget cirkularitet med hensyn til CO₂**, idet biodiversitetsmålene overholdes fuldt ud, vil Kommissionen se nærmere på udviklingen af et **regelsæt for certificering af CO₂-fjernelse** på grundlag af et robust og gennemsigtigt CO₂-regnskab til overvågning og verificering af ægtheden af CO₂-fjernelser.

6.2. Sikre den rigtige økonomiske løsning

For at fremskynde den grønne omstilling er det nødvendigt med omhyggelige foranstaltninger af afgørende betydning til styring af finansieringen i retning af mere bæredygtige produktions- og forbrugsmønstre. Kommissionen har i den forbindelse allerede iværksat en række initiativer, herunder **integrationen af målet om cirkulær økonomi i EU's klassificeringsforordning** ⁽⁴⁴⁾ og udførelsen af det forberedende arbejde med **EU-miljømærkekriterierne for finansielle produkter**. **Finansieringsplatformen for den cirkulære økonomi** vil fortsat yde vejledning til projektledere om cirkulære incitament, kapacitetsopbygning og finansiell risikostyring. EU's finansielle instrumenter såsom SMV-garantier under den nuværende ramme og InvestEU mobiliserer fra 2021 privat finansiering til støtte for den cirkulære økonomi. Kommissionen har endvidere foreslået en ny egen indtægt for EU-budgettet baseret på mængden af plastemballageaffald, der ikke genanvendes. Herudover vil Kommissionen:

- > øge virksomhedernes offentlige afsløring af miljødata i forbindelse med den kommende **revision af direktivet om ikkefinansiel rapportering**
- > støtte et **virksomhedsledet initiativ til udvikling af miljøregnskabsprincipper**, der supplerer finansielle oplysninger med oplysninger om virksomhedens resultater hvad angår cirkulær økonomi

⁽⁴⁴⁾ EU's klassificeringssystem for miljømæssigt bæredygtige aktiviteter:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/HIS/?uri=CELEX%3A52018PC0353>

- fremme **integrationen af bæredygtighedskriterier i forretningsstrategier** ved at forbedre rammerne for virksomhedsledelse
- afspejle de mål, der er knyttet til den cirkulære økonomi, som led i **omlægningen af det europæiske semester** og i forbindelse med den kommende revision af **retningslinjerne for statsstøtte på miljø- og energiområdet**
- fortsat tilskynde til en bredere anvendelse af veludformede **økonomiske instrumenter** som f.eks. **miljøbeskatning, herunder deponerings- og forbrændingsafgifter**, og give medlemsstaterne mulighed for at anvende **momssatser** til at fremme aktiviteter vedrørende den cirkulære økonomi, som er målrettet slutforbrugerne, navnlig reparationstjenester ⁽⁴⁵⁾.

6.3. Fremme omstillingen gennem forskning, innovation og digitalisering

Europæiske virksomheder er førende inden for cirkulær innovation. Den Europæiske Fond for Regionaludvikling vil gennem intelligent specialisering, LIFE og Horisont Europa komplementere privat finansiering af innovation og støtte hele innovationscyklussen med henblik på at bringe innovative løsninger på markedet. Horisont Europa vil støtte udviklingen af indikatorer og data, nye materialer og produkter, erstatning eller eliminering af farlige stoffer baseret på en »safe by design«-tilgang, cirkulære forretningsmodeller og nye produktions- og genanvendelsesteknologier, bl.a. ved udforskning af mulighederne for kemisk genanvendelse, under hensyntagen til den rolle, som digitale værktøjer spiller for opfyldelsen af de cirkulære mål. Marie Skłodowska-Curie-aktiviteterne kan desuden støtte udviklingen af forskeres færdigheder, uddannelse og mobilitet på området.

Digitale teknologier kan overvåge produkter, komponenter og materialer og gøre de opnåede data sikkert tilgængelige. Det europæiske dataområde for intelligente cirkulære anvendelsesmuligheder, der er omhandlet i afsnit 2, vil stå for strukturen og forvaltningssystemet bag forskellige anvendelsesmuligheder og tjenester såsom produktpas, kortlægning af ressourcer og forbrugeroplysning.

Det Europæiske Institut for Innovation og Teknologi vil inden for videns- og innovationsfællesskaberne koordinere innovationsinitiativer vedrørende cirkulær økonomi i samarbejde med universiteter, forskningsinstitutioner, erhvervslivet og SMV'er.

Systemet for intellektuel ejendomsret skal gøres klar til den digitale tidsalder og den grønne omstilling og understøtte EU-virksomhedernes konkurrenceevne. Kommissionen vil foreslå en strategi for intellektuel ejendomsret for at sikre, at intellektuel ejendomsret i væsentlig grad understøtter den cirkulære økonomi og fremkomsten af nye forretningsmodeller.

⁽⁴⁵⁾ Med forbehold af udfaldet af den igangværende lovgivningsprocedure.

7. LEDE INDSATSEN PÅ GLOBALT PLAN

Det vil kun lykkes for EU, hvis vores indsats også medfører en global omstilling til en retfærdig, klimaneutral, ressourceeffektiv og cirkulær økonomi. Der er et stigende behov for at fremme drøftelserne om definitionen af et »sikkert spillerum«, hvor anvendelsen af forskellige naturressourcer ikke overskrider visse lokale, regionale eller globale tærskler, og hvor miljøpåvirkningerne forbliver inden for klodens begrænsninger.

For lande, der kan forvente at tiltræde EU, vores nærmeste naboer i syd og øst, nye vækstøkonomier og vigtige partnere i hele verden vil nye bæredygtige modeller åbne op for forretnings- og beskæftigelsesmuligheder og samtidig styrke forbindelserne til de europæiske økonomiske aktører ⁽⁴⁶⁾.

For at støtte en global omstilling til en cirkulær økonomi vil Kommissionen:

- > på grundlag af den europæiske plaststrategi lede indsatsen på internationalt plan for at nå frem til en **global aftale om plast** og fremme udbredelsen af EU's tilgang til behandling af plast i lyset af den cirkulære økonomi
- > foreslå en **alliance for den cirkulære økonomi** for at afdække mangler med hensyn til viden og styring, når det gælder om at fremme en global cirkulær økonomi, og gå videre med partnerskabsinitiativer, bl.a. med større økonomier
- > undersøge muligheden for at definere et **»sikkert spillerum«** for anvendelse af naturressourcer samt overveje at indlede drøftelser om en **international aftale om forvaltning af naturressourcer**
- > opbygge et stærkere **partnerskab med Afrika** for at få størst udbytte af den grønne omstilling og den cirkulære økonomi
- > sikre, at **frihandelsaftaler** afspejler den cirkulære økonomis omfattende mål
- > fortsat fremme den cirkulære økonomi i **tiltrædelsesprocessen med Vestbalkan** og i forbindelse med **bilaterale, regionale og multilaterale politiske dialoger, fora og miljøaftaler**, førtiltrædelsesbistand, naboskabs- og udviklingsprogrammer og internationale samarbejdsprogrammer, herunder den internationale platform for bæredygtig finansiering
- > intensivere **outreachaktiviteterne**, bl.a. gennem diplomati inden for rammerne af den europæiske grønne pagt og missioner vedrørende den cirkulære økonomi, samt samarbejde med EU-medlemsstaterne om at forbedre koordineringen af og de fælles bestræbelser på at opnå en cirkulær økonomi.

⁽⁴⁶⁾ SWD(2020) 100.

8. OVERVÅGNING AF UDVIKLINGEN

I overensstemmelse med den europæiske grønne pagt og den årlige strategi for bæredygtig vækst 2020 ⁽⁴⁷⁾ vil Kommissionen **styrke overvågningen af de nationale planer og foranstaltninger til fremskyndelse af omstillingen til en cirkulær økonomi som led i omlægningen af det europæiske semester** for at integrere en stærkere bæredygtighedsdimension.

Kommissionen vil også ajourføre **overvågningsrammen for den cirkulære økonomi** ⁽⁴⁸⁾. Ved i så stor udstrækning som muligt at bygge på europæisk statistik vil der i de nye indikatorer blive taget hensyn til fokusområderne i denne handlingsplan og de indbyrdes forbindelser mellem cirkularitet, klimaneutralitet og målsætningen om nulforurening. Samtidig vil projekter under Horisont Europa og Copernicusdata forbedre metoderne til måling af cirkularitet på forskellige niveauer, som endnu ikke er afspejlet i de officielle statistikker.

For at tage højde for materialeforbrug og miljøpåvirkninger, som er forbundet med vores produktions- og forbrugsmønstre, vil indikatorer for ressourceanvendelse, herunder forbrug og materialeaftryk, også blive videreudviklet og knyttet til overvågning og vurdering af fremskridtene med afkoblingen af økonomisk vækst fra ressourceanvendelse og virkningerne heraf i og uden for EU.

OVERVÅGNING AF FREMSKRIDT

Europæisk semester

Overvågningsramme
for cirkulær økonomi

Indikatorer for
ressourceanvendelse

⁽⁴⁷⁾ COM(2019) 650 final.

⁽⁴⁸⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/circular-economy/indicators/monitoring-framework>.

9. KONKLUSION

Omstillingen til en cirkulær økonomi vil være systemisk, dybtgående og transformativ i og uden for EU. Den vil til tider være forstyrrende, så den er nødt til at være retfærdig. Den vil kræve, at alle interessenter på alle niveauer — europæisk, nationalt, regionalt, lokalt og internationalt — tilpasser sig og samarbejder.

Kommissionen opfordrer derfor EU's institutioner og organer til at godkende denne handlingsplan og aktivt bidrage til dens gennemførelse, og den opfordrer samtidig medlemsstaterne til at vedtage eller ajourføre deres nationale strategier, planer og foranstaltninger for den cirkulære økonomi i lyset af Kommissionens ambition. Herudover anbefaler Kommissionen, at den cirkulære økonomi indgår i debatten om Europas fremtid og som et regelmæssigt emne i borgerdialoger.

BILAG

DE VIGTIGSTE TILTAG	DATO
EN POLITISK RAMME FOR BÆREDYGTIGE PRODUKTER	
Lovgivningsforslag til en politisk ramme for bæredygtige produkter	2021
Forslag til retsakt om styrkelse af forbrugernes stilling i den grønne omstilling	2020
Lovgivningsmæssige og ikkelovgivningsmæssige foranstaltninger til at indføre en ny »ret til reparation«	2021
Lovgivningsforslag om underbyggelse af grønne anprisninger	2020
Obligatoriske kriterier og mål for grønne offentlige indkøb i sektorspecifik lovgivning og indfasning af obligatorisk rapportering om grønne offentlige indkøb	fra 2021
Revision af direktivet om industrielle emissioner , herunder integrering af praksis for cirkulær økonomi i kommende referencedokumenter om de bedste tilgængelige teknikker	fra 2021
Igangsættelse af et industridrevet rapporterings- og certificeringssystem for industriel symbiose	2022
CENTRALE PRODUKTERS VÆRDIKÆDER	
Initiativ vedrørende cirkulært elektronisk udstyr, universalopladerløsning og belønningssystemer for returnering af gammelt udstyr	2020/2021
Revision af direktivet om begrænsning af anvendelsen af visse farlige stoffer i elektrisk og elektronisk udstyr og vejledning i at afklare forbindelserne til kravene i REACH-forordningen og forordningen om miljøvenligt design	2021
Forslag til nye regler for batterier	2020
Revision af reglerne for udrangerede køretøjer	2021
Revision af reglerne for korrekt behandling af affaldsolier	2022
Revision med henblik på at styrke de væsentlige krav til emballage og nedbringe (over) emballering og emballageaffald	2021
Obligatoriske krav til indholdet af genanvendt plast og foranstaltninger til nedbringelse af affaldsmængden for centrale produkter som f.eks. emballage, byggematerialer og køretøjer	2021/2022
Begrænsning af bevidst tilsat mikroplast og foranstaltninger i forbindelse med utilsigtet afgivelse af mikroplast	2021
Politisk ramme for biobaseret plast og biologisk nedbrydeligt eller komposterbart plast	2021
Europæisk strategi for tekstiler	2021
Strategi for bæredygtigt byggeri	2021
Initiativ til erstatning af engangsemballage, engangsservice og engangsbestik inden for fødevarerektoren med produkter, der kan genbruges	2021

DE VIGTIGSTE TILTAG	DATO
MINDRE AFFALD, MERE VÆRDI	
Affaldsreduktionsmål for specifikke affaldsstrømme og andre foranstaltninger til affaldsforebyggelse	2022
EU-dækkende harmoniseret model for særskilt indsamling af affald og mærkning med henblik på at lette særskilt indsamling	2022
Metoder til at overvåge og minimere forekomsten af problematiske stoffer i genanvendte materialer og varer fremstillet heraf	2021
Harmoniseret informationssystem til registrering af problematiske stoffer	2021
Vurdere muligheden for at videreudvikle EU-dækkende kriterier for affaldsfasens ophør og biprodukter	2021
Revision af reglerne om overførsel af affald	2021
EN CIRKULÆR ØKONOMI, DER TJENER MENNESKER, REGIONER OG BYER	
Støtte omstillingen til en cirkulær økonomi gennem dagsordenen for færdigheder , den kommende handlingsplan for den sociale økonomi, pagten for færdigheder og Den Europæiske Socialfond Plus .	fra 2020
Støtte omstillingen til en cirkulær økonomi gennem fondene under samhørighedspolitikken, mekanismen for retfærdig omstilling og initiativer for byområder	fra 2020
TVÆRGÅENDE TILTAG	
Forbedre værktøjerne til måling og modellering og de politiske værktøjer til at få mest muligt ud af synergierne mellem den cirkulære økonomi og afbødningen af og tilpasningen til klimaændringerne på EU-niveau og nationalt niveau	fra 2020
Regelsæt for certificering af CO₂-fjernelse	2023
Afspejling af målene for den cirkulære økonomi i revisionen af retningslinjerne for statsstøtte på miljø- og energiområdet	2021
Udbrede målene for den cirkulære økonomi i forbindelse med reglerne om ikkefinansiel rapportering og initiativer vedrørende bæredygtig virksomhedsledelse og vedrørende miljøregnskaber	2020/2021
LEDE INDSATSEN PÅ GLOBALT PLAN	
Lede indsatsen for at nå en global aftale om plast	fra 2020
Forslag om en global alliance for den cirkulære økonomi og indledning af drøftelser om en international aftale om forvaltning af naturressourcer	fra 2021
Udbrede målene for den cirkulære økonomi i forbindelse med frihandelsaftaler , i forbindelse med andre bilaterale, regionale og multilaterale processer og aftaler og i forbindelse med EU's eksterne finansieringsinstrumenter	fra 2020
OVERVÅGNING AF UDVIKLINGEN	
Ajourføring af rammen for overvågning af den cirkulære økonomi for at afspejle nye politiske prioriteter og videreudvikle indikatorer for ressourceudnyttelse , herunder forbrug og materialeaftryk	2021

Sådan kontakter du EU

Personligt

Der findes flere hundrede Europe Direct-informationscentre i hele EU. Find dit nærmeste center på: https://europa.eu/european-union/contact_da

Pr. telefon eller e-mail

Europe Direct er en tjeneste, der besvarer spørgsmål om EU. Kontakt Europe Direct:

— på gratisnummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (visse operatører tager betaling for disse opkald)

— på følgende nummer: +32 22999696 eller

— pr. e-mail: https://europa.eu/european-union/contact_da

Sådan finder du oplysninger om EU

Online

Oplysninger om EU er tilgængelige på alle EU's officielle sprog på Europawebstedet:

https://europa.eu/european-union/index_da

EU-publikationer

Du kan downloade eller bestille EU-publikationer gratis eller mod betaling på:

<https://op.europa.eu/da/publications>. Du kan bestille flere eksemplarer af de gratis publikationer ved at kontakte Europe Direct eller dit lokale informationscenter (se https://europa.eu/european-union/contact_da).

EU-ret og relaterede dokumenter

Du kan nemt få adgang til EU's juridiske oplysninger (herunder al EU-ret siden 1952) på alle officielle EU-sprog på EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

Åbne data fra EU

EU's portal for åbne data (<http://data.europa.eu/euodp/da>) giver adgang til datasæt fra EU. Dataene kan downloades og genanvendes gratis til både kommercielle og ikkekommercielle formål.

Den Europæiske Unions
Publikationskontor

Print ISBN 978-92-76-19118-6
PDF ISBN 978-92-76-19073-8

doi:10.2779/006899
doi:10.2779/0802

KH-04-20-290-DA-C
KH-04-20-290-DA-N